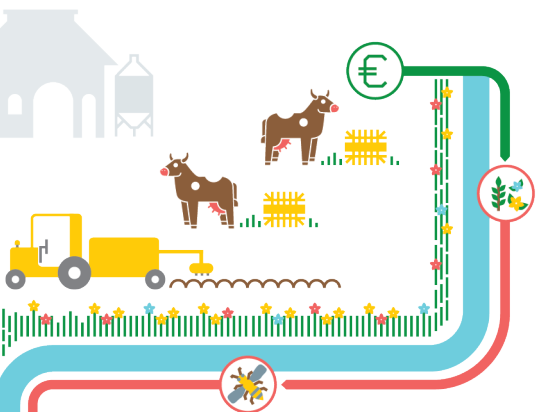
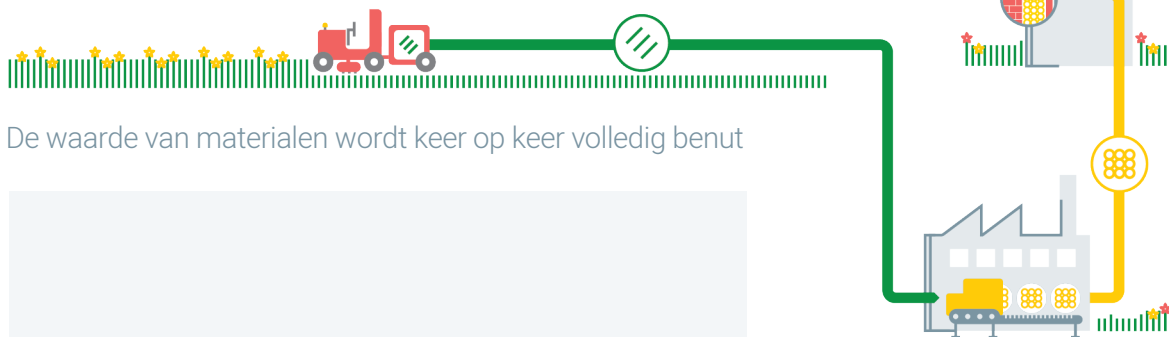

De Nieuwe Utrechtse Stijl

Toekomstbeelden en transitiepaden voor een circulaire economie in de regio Utrecht

1 De waarde van materialen wordt keer op keer volledig benut

2 Economische activiteiten hebben een positieve impact op mens en milieu

Inhoudsopgave

Samenvatting		02
Voorwoord	De circulaire economie in Utrecht	04
Hoofdstuk 1	Noodzaak tot verandering	06
Hoofdstuk 2	Op naar een circulaire toekomst	07
	Toekomstbeelden voor een circulaire regio	07
	De vijf leidende principes van de Nieuwe Utrechtse Stijl	10
Hoofdstuk 3	Stappen richting de Nieuwe Utrechtse Stijl	12
	‘Opbouwen’	13
	‘Ombouwen’	16
	‘Afbouwen’	20
Nawoord	Bouwen aan de circulaire toekomst	23

Samenvatting

Onze huidige economie is gebouwd op een 'take-make-waste' model. De schadelijke gevolgen van deze verspillende economie zijn overduidelijk, van de 'plastic soep' in de oceanen tot aan de fosfor- en stikstofoverschotten in de landbouw. Daarom moeten we toewerken naar een circulaire economie, die herbruikbaarheid van producten, materialen en grondstoffen als uitgangspunt neemt en waardecreatie voor mens, natuur en economie in iedere schakel van het systeem nastreeft.

In de provincie Utrecht wordt er al veel geëxperimenteerd met nieuwe circulaire concepten en businessmodellen. Dit levert nieuwe bedrijvigheid en waardevolle lessen op. Maar het gebruik van schaarse grondstoffen neemt nog altijd toe. Hoe zorgen we ervoor dat de circulaire economie de nieuwe normaal wordt in de regio Utrecht en de verschillende initiatieven die nu lopen écht op gaan tellen?

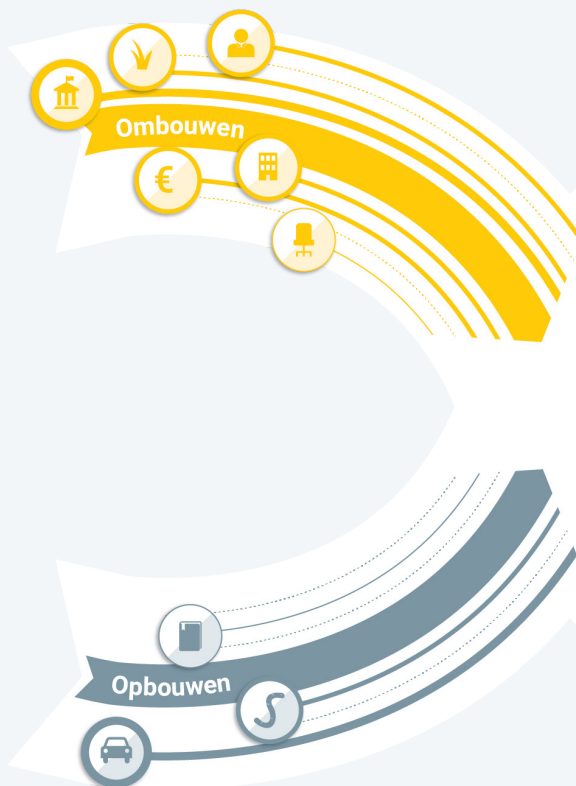
Om hierop zicht te krijgen heeft een groep ambitieuze initiatiefnemers en experts uit de regio gezamenlijk nagedacht over hoe de circulaire economie op regionale schaal tot bloei kan komen. Uitgangspunt is het besef dat fundamentele verandering nodig is om de diepgewortelde problemen van onze huidige economie te kunnen overstijgen; en dat dat ambitieuze samenwerkingen vergt tussen burgers, bedrijven, overheden en andere organisaties.

De 'Nieuwe Utrechtse Stijl' is het toekomstbeeld dat uit dit groepsproces is ontstaan. Kunststroming De Stijl, waarvoor de provincie Utrecht een belangrijke broedplaats was, stond symbool voor de modernisering van de twintigste eeuw. Nu, een eeuw later, zal de 'Nieuwe Utrechtse Stijl' symbool komen te staan voor een radicale hervorming richting een circulaire economie. De leidende principes van dit toekomstbeeld zijn:

- 1 De waarde van materialen wordt keer op keer volledig benut.
- 2 Economische activiteiten hebben een positieve impact op mens en milieu.
- 3 Energie komt uit hernieuwbare bronnen.
- 4 De schaal van kringlopen is zo klein als kan en zo groot als moet.
- 5 Producten en andere ontwerpen zijn flexibel, aanpasbaar en modulair.

Drie transitiepaden schetsen hoe tot deze toekomst te komen:

- 1 **Ombouwen** – het bijsturen van huidige gangbare werkwijzen en structuren zodat deze passen in een circulaire toekomst. Het circulair inkopen, waar al een begin mee is gemaakt, neemt een grote vlucht. Grondstoffenregisseurs helpen stromen te verknopen. Campagnes zorgen gedragsverandering, bijvoorbeeld om voedselverspilling tegen te gaan. In het onderwijs en professionele ontwikkeling komt veel meer aandacht voor circulariteit.
- 2 **Opbouwen** – het ontwikkelen van nieuwe circulaire concepten. De huidige vernieuwing wordt versterkt door circulaire start-up incubators, onderzoeksprogramma's en ontwikkelfondsen. Innovatieve start-ups krijgen meer navolging; Via grootschalige projecten rond bijvoorbeeld mode of interieur wordt een kritieke massa bereikt.
- 3 **Afbouwen** – het uitfasen van onvolhoudbare aspecten uit de lineaire economie. Beleidsmakers heroverwegen beleid dat verspilling bevordert en circulaire economie in de weg staat, en scherpen normstelling en handhaving aan. Plasticvrije en non-toxic zones worden ingevoerd. Overheden dragen bij aan beprijzing door verspilling en 'externe' kosten, door dit zelf in te voeren of hiervoor op nationaal en EU niveau te lobbyen.

Circulaire Regio Utrecht

- Operationeel
- In aanbouw
- Op de tekentafel

Deze toekomstpaden vormen geen blauwdruk maar nodigen uit om het circulair denken toe te passen in de eigen praktijk. Een heldere boodschap is dat we voorbij het vrijblijvende moeten gaan. Om tot een circulaire economie als 'nieuwe normaal' te komen is het nodig scherpe keuzes te maken op het gebied van de ombouw en afbouw van de lineaire economie, en de opbouw van de circulaire economie. Daarvoor is lef en doorzettingsvermogen nodig.

Aan de slag dus!

Voorwoord

De circulaire economie in Utrecht

In de afgelopen eeuwen zijn we steeds meer grondstoffen aan de aarde gaan onttrekken. Door een explosieve bevolkingsgroei en grootschalige mechanisatie zijn onze productie en consumptie steeds verder uit evenwicht geraakt met de natuur. Allerlei rest- en afvalstromen belanden daarbij in het milieu. De schadelijke effecten van deze 'take-make-waste' economie (ook wel: lineaire economie) worden steeds duidelijker. Wij moeten daarom toe naar een nieuw, economisch systeem waarin reststromen zoveel mogelijk worden benut en we zo min mogelijk eindige grondstofvoorraden aanspreken. Omdat grondstoffen, materialen en producten in dit nieuwe economisch systeem niet meer worden afgedankt na gebruik, maar een nieuwe toepassing krijgen en dus blijven circuleren, spreken we ook wel van een 'circulaire economie'.

In de regio Utrecht is de transitie naar deze circulaire economie reeds begonnen. Op allerlei vlakken zien we initiatief: van interieur tot landbouw, van mode tot bouw. Sommige initiatieven zijn 'bottom-up' georganiseerd, vanuit burgers en maatschappelijke initiatieven, zoals 't Hof van Cartesius' dat een voorbeeld is van circulaire bouw of de StadsWormerij die voedselresten tot compost verwerkt. Andere initiatieven zijn vanuit overheidsorganisaties en bedrijven gestart, zoals de renovatie van de Knookazerne in stad Utrecht of de Bouwkringloop om stromen in de bouw te koppelen. Dit soort initiatieven vormen de eerste stappen in de transitie naar een circulaire economie in de provincie Utrecht. Op dit moment zijn de innovatieve voorbeelden echter nog vooral uitzondering op de dominante lineaire economie. Hoe zorgen we ervoor dat circulair het 'nieuwe normaal' wordt?

Om hierop zicht te krijgen heeft een groep ambitieuze initiatiefnemers en experts uit de regio gezamenlijk nagedacht over hoe de circulaire economie op regionale schaal tot bloei kan komen. De Provincie Utrecht heeft onderzoeksinstituut DRIFT gevraagd om dit traject te begeleiden, en hierbij de ervaring en kennis die de afgelopen jaren in de regio is opgedaan te ontsluiten en verwerken.

De 'Nieuwe Utrechtse Stijl' bundelt de inzichten die in dit traject zijn ontstaan. In de volgende hoofdstukken beschrijven we de noodzaak voor een circulaire economie (*hoofdstuk 1*), hoe deze eruit kan zien (*hoofdstuk 2*) en welke omslagen en acties hiervoor nodig zijn (*hoofdstuk 3*). Drie paden vormen hierbij de basis voor transitie: 1) opbouw: het ontwikkelen van nieuwe circulaire concepten, 2) ombouw: het bijsturen van huidige gangbare werkwijzen en structuren zodat deze passen in een circulaire toekomst en 3) afbouw: het uitfasen van onvolhoudbare aspecten uit de lineaire economie.

Deze publicatie is bedoeld om inspiratie en handelingsperspectief te bieden aan partijen in de regio om effectief bij te dragen aan een circulaire economie, en elkaar hierin te versterken, zodat de fundamentele vernieuwing die nodig is voor een circulaire toekomst in de regio Utrecht een vliegende start kan krijgen.

Circulair – De Nieuwe Utrechtse Stijl

De Stijl is een Nederlandse kunstbeweging van kort na de Eerste Wereldoorlog die een radicale hervorming van de kunst voorstelde en daarvoor een totaal nieuwe aanpak koos. Zij werd gekenmerkt door een minimaal (primaire) kleurgebruik en simpele geometrische vormen. De provincie Utrecht was een belangrijke broedplaats van deze stroming. Enkele belangrijke De Stijl kunstenaars komen uit de regio (Mondriaan, Rietveld, Van Doesburg en Van der Leek). Als kunststroming is De Stijl symbool komen te staan voor de modernisering van de twintigste eeuw. Nu, een eeuw later, hopen wij dat de 'Nieuwe Utrechtse Stijl' symbool zal komen te staan voor een radicale hervorming van onze economie door te komen tot een circulaire toekomst.

Net als bij de kunstenaars van De Stijl gaat dit nieuwe toekomstbeeld gepaard met een nieuwe aanpak. Deze aanpak is gebaseerd op inzichten uit transitiestudies. Een transitie is een veranderingsproces op de lange termijn, een radicale en fundamentele verandering van maatschappelijke systemen – zoals de overgang naar een circulaire economie. Transities kennen een onvoorspelbaar verloop, met weerstand, schokken en verrassingen, juist door het diepgevoerde karakter van de huidige problematiek. Transities zijn niet te sturen, maar wel te versnellen en richting te geven. Dit vergt ambitieuze samenwerkingen tussen burgers, bedrijven, overheden en andere organisaties, die samen experimenteren met nieuwe praktijken en de status-quo ter discussie stellen.

Bij de totstandkoming van de 'Nieuwe Utrechtse Stijl' zijn betrokken:

Geanne van Arkel *Interface*
Henk van Arkel *Utrechtse Euro*
Rutger Buch *Cirkelstad*
Michiel Dekkers *i-did*
Marloes Dignum *PBL*
Peter Eitjes *RVB*
Bianca Ernst *'t Hof van Cartesius*
Charlotte Ernst *'t Hof van Cartesius*
Edgar van Groningen *StadsWormerij*
Boris Hadzisejdic *Rebottled*
Ted van Hintum *Wecycle*
Koen van der Hoorn *Universiteit Utrecht*
Jeroen Koops *Dura*

Bernardo Korenberg *Bouwinvest*
Jessie Kroon *Plastic Diet*
Annick Mantoua *Closing the Loop*
Stef Roell *Economic Board Utrecht*
Trudy Rood *PBL*
Eric van der Schans *Wecycle*
Menno Schokker *Merosch*
Selma Seddik *Instock*
Magda Smink
Thijs Struijk *De Groene Generatie*
Nelly Swijnenburg *Gemeente Amersfoort*
Rick Veenendaal *Gispen*
Josja Veraart *Natuur- en Milieufederatie Utrecht*

Nadya Verdeijen *Hogeschool Utrecht*
Walter Vermeulen *Universiteit Utrecht*
Daan Voogt *JP van Eesteren*
Claartje Vorstman *Rijkswaterstaat*
Timmy de Vos *E-waste Race*
Jacomijn de Vries *Stichting voor Duurzaam Onderwijs O3-Nederland*
Wouter Winters *i-did*
Erick Wuestman *Stichting Circulaire Economie*
Remko Zuidema *Stichting BRIQS*

Het traject werd begeleid door **DRIFT** (Erasmus Universiteit Rotterdam), in opdracht van de Provincie Utrecht en in samenwerking met de Alliantie Cirkelregio.

Hoofdstuk 1

Noodzaak tot verandering

De lineaire economie loopt vast...

De noodzaak tot verandering van onze lineaire economie wordt steeds duidelijker. De effecten van onze productie en consumptie op de wereld om ons heen zijn ingrijpend. Het gebruik van schaarse grondstoffen neemt nog altijd toe, ook in de regio Utrecht. Zo wordt voorzien dat er in de provincie tot 2040 150.000 nieuwe woningen gebouwd worden. Slechts een klein deel van de benodigde materialen komt beschikbaar uit sloop. Dit gat zal – zoals het er nu naar uitziet – worden opgevuld met de aanvoer van primaire grondstoffen. Deze groei in grondstoffengebruik zien we ook terug in andere afvalstromen, van de e-waste bergen (de snelst groeiende afvalstroom op dit moment) tot aan stikstofoverschotten in de veehouderij. Deze afvalstromen bevatten waardevolle niet-hernieuwbare grondstoffen die met veel moeite en energie uit de grond gehaald zijn (goud, fosfor, zeldzame metalen, aardolie, etc.) en nu vaak verspild worden. Dit terwijl er al duidelijke signalen zijn van hoogoplopende schaarste van grondstoffen (bijv. metalen voor elektronica en zand voor grote infrastructurele projecten) en het niet meer kwijt kunnen van afvalstromen (bijv. plastic na de invoerban in China).

... en de huidige vernieuwing is nog lang niet genoeg

'Circular' is inmiddels een buzz-woord geworden, wat ten eerste hoopgevend is. Toch moeten er nog grote sprongen gemaakt worden. Opkomende vernieuwende initiatieven zijn inspirerend, maar krijgen nog beperkt schaal en navolging. Bovendien zijn veel 'circulaire' voorbeelden nu slechts gericht op het beperken van de negatieve effecten van de lineaire economie. Dit resulteert in het in stand houden van 'downcycling' (bijv. sloopmateriaal gebruiken voor asfalt) en allerlei 'crap cycles' (producten die eigenlijk helemaal niet nodig zijn, gemaakt van restmateriaal). Om werkelijk te komen tot een circulaire toekomst zijn meer massa, een duidelijke richting en scherpe randvoorwaarden nodig. In hoofdstuk 3 gaan we verder in op wat enkele goede voorbeelden zijn en welke stappen er gezet moeten worden.

... maar is diep geworteld...

De transitie naar een circulaire economie verloopt traag, omdat het lineaire model vast geworteld zit in ons denken over de economie. Wij zien afval als normaal en bekommen ons weinig om de externe effecten van onze consumptie. Zo belandt een deel van ons elektronisch afval nog steeds op vuilnishopen in Afrika of Azië waar het in de open lucht verbrandt wordt onder erbarmelijke omstandigheden voor de werknemers. Veel van deze externe sociale en ecologische effecten worden niet belast, terwijl de groei van productie en consumptie juist zoveel mogelijk wordt gestimuleerd. Daarbij komt een gebrek aan bewustwording: Utrechtse bedrijven en consumenten ervaren de eerder beschreven problematiek nog niet of nauwelijks en zijn zich weinig bewust van de sociale en ecologische impact van hun productie, consumptie en afval. Vaak simpelweg omdat het zich buiten het zicht afspeelt. Maar niet alleen ons lineaire denken zit vast. Ook ons dagelijks handelen en onze dagelijkse routines zitten verandering in de weg. Als consumenten zijn we gewend geraakt aan snelle consumptie, onmiddellijke behoeftebevrediging en het bezit van luxeproducten. En in ons dagelijks werklevens laten we ons vaak leiden door huidige belangen en het vermijden van risico's. Er zijn gelukkig ook veel koplopers die wél vernieuwend werken, ondanks het dominante lineaire denken en doen en alle beperkingen in wet & regelgeving en financiële kaders die daarmee gepaard gaan.

Hoofdstuk 2

Op naar een circulaire toekomst

Toekomstbeelden voor een circulaire regio

Hieronder schetsen we hoe een circulaire toekomst voor de regio Utrecht eruit kan zien.

Nieuwe nuts

Materialen veranderen niet van eigenaar, maar worden gebruikt met een concessie op voorwaarde van behoud. Materialen zijn dus geen bezit meer (ook niet als ze zijn opgesloten in producten) maar een gemeenschappelijk goed en worden bewaard voor de volgende gebruiker of generatie.

Het verknopen van stromen en overdracht van materialen-concessies wordt gefaciliteerd door nieuwe nuts-organisaties. Deze beheren op verschillende locaties materialenbanken en bieden diensten aan als bouwmaterialenscans, grondstoffenkaarten, organisatie van re-tourlogistiek en beheer van materialenpaspoorten.

Bloeiend ondernemerschap

Bedrijven ontwikkelen nieuwe producten en businessmodellen die waarde toevoegen op zowel economisch, ecologisch; als sociaal vlak. De krachtige diensteneconomie van Utrecht is verder uitgebreid doordat product-als-dienst-modellen en de deeleconomie een grote vlucht hebben genomen. Producten en materialen worden bijvoorbeeld zo hoogwaardig en zo lang mogelijk (her)gebruikt: van meubilair tot fiets, van witgoed tot speelgoed. Dit geeft ook een sterke stimulans aan een lokale economie rond het repareren en hergebruiken van producten.

Producten – van elektronica tot kleding – zijn zo ontworpen dat ze maximaal kunnen worden gerepareerd, hergebruikt, gedemonteerd en gerecycled. Vaak betekent dat ook dat ze lang meegaan, of soms juist heel kort, als tijdelijk composteerbaar product. De nieuwe circulaire businessmodellen van de Utrechtse Stijl worden overal ter wereld gebruikt.

Verbonden stromen

In de circulaire toekomst zijn kringlopen gesloten – van nutriënten in de landbouw tot beton, textiel en plastic. Verspilling wordt voorkomen en reststromen worden hoogwaardig hergebruikt en opgewerkt zodat de outputs van de één de inputs voor de ander kunnen worden.

Een belangrijk voorbeeld is de bouw. In de grote bouw golf van de jaren 2020 en 2030 worden bestaande gebouwen gerenoveerd en gesloopt. De materiaalstromen die hierdoor op gang komen worden in een hoge mate hergebruikt en gerecycled. Bij de bouw worden ook bio-based materialen ingezet en het gebruik van nieuwe grondstoffen (zand, grind, etc.) zoveel mogelijk gemeden. Door technieken als pre-fab en modulair ontwerp wordt verspilling in de toekomst tegengegaan.

In de hele regio worden biologische kringlopen gesloten. Nutriënten en biomassa uit reststromen worden hoogwaardig ingezet volgens het cascadering principe. Zo kunnen veevoer en (kunst)mest, rioolwater- en slib gebruikt worden voor warmte- en grondstofwinning, en plantaardige vezels ingezet worden voor het creëren van nieuwe materialen (bijvoorbeeld textiel of isolatiemateriaal).

Sterke lokale economie

Er wordt lokaal meer waarde toegevoegd en uitgewisseld, wat zorgt voor nieuwe werkgelegenheid en soms ook een heel nieuw type banen. De regio blijft verbonden met de aangrenzende regio's en met nationale, Europese en wereldwijde schaal – voor de uitwisseling van kennis, concepten en ontwerpen én voor de stromen waarvoor het niet handig of mogelijk is deze regionaal te sluiten.

De sterke logistieke en ICT-sectoren trekken samen op om uitwisseling van materialen mogelijk te maken. Er is een hele retourlogistiek ontstaan, waardoor producten niet alleen worden gedistribueerd, maar ook teruggenomen. Er zijn allerlei circulaire 'supply chains' waar (groepen van) Utrechtse bedrijven en organisaties de hele keten beheersen of regisseren. Ook zijn er in de regio verscheidene open hubs en deelplatforms ontstaan. Dit zowel op industriële schaal, in de vorm van grondstoffenbanken, als op kleine schaal, zoals een servicepunt in de wijk waar mensen bouwmaterialen kunnen uitwisselen. Alternatieve munten stimuleren een korte kringloop van materialen. Ook initiatieven als Marktplaats zijn doorontwikkeld tot peer-to-peer uitwisselingsplatforms waar individuen gemakkelijk materialen en producten kunnen uitwisselen.

Breed waardebegrip

In Utrecht hanteren we een breed welvaartsbegrip, waarin natuurlijk kapitaal, gezondheid en geluk een belangrijke rol spelen. Dit bredere begrip vormt de basis voor toekomstige beslissingen en afspraken die door Utrechtse partijen gemaakt worden. Voor producten houdt dit in dat externe effecten (m.b.t. de impact op het milieu van productie) zijn meegenomen in het ontwerp en besluitvorming rondom het product. Voor in hoeverre de productie ervan nog negatieve effecten heeft, worden deze doorgerekend in de prijs van het product. Productieprocessen zijn transparant en gebruikers weten waar hun producten vandaan komen.

Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van gebieden: hierbij wordt gezocht naar oplossingen die ook bijdragen aan waterberging, verbeteren van waterkwaliteit, het verminderen van hitte-stress, ruimte bieden aan biodiversiteit, en het inbedden van de opwek van hernieuwbare energie. Gebieden met woonfuncties worden zo ontwikkeld dat ze vervoersbewegingen minimaliseren en de gezondheid van de bewoners bevorderen. De basis voor het brede waardenbegrip wordt gelegd in het onderwijs, van jong tot oud. Utrechters worden opgeleid tot kritische wereldburgers, die vanuit verschillende perspectieven (sociaal, economisch en ecologisch) kunnen denken over circulaire systemen.

Circulariteit ingebed in onze cultuur

Materialen en producten krijgen meer waardering waardoor de verspillingcultuur en het gebruik van wegwerpproducten – van koffiebekers en fietslampjes tot scheermesjes, luiers, plastic bekertjes en flessen en eenmalige verpakkingen – verleden tijd is. Het eigendom van producten bepaalt niet langer onze identiteit. Deze inbedding van circulariteit in de cultuur speelt een rol in onderwijs van jong tot oud – een leven lang leren. In interactie tussen leren en doen krijgt iedereen de vaardigheden en competenties aangeleerd die nodig zijn voor een duurzame toekomst. Daarin spelen innovatienetwerken en leergemeenschappen een belangrijke rol.

Nieuwe vormen van samenwerken

Samenwerking neemt een grote vlucht in Utrecht. Doordat zowel consumptiegoederen (bijvoorbeeld gereedschap), als woon- en werkruimten meer worden gedeeld, ontstaat meer interactie en samenwerking tussen gebruikers onderling en tussen gebruiker en producent. Ook is er veel samenwerking in de keten. Tussen innovatieve start-ups en grote bedrijven, maar ook met betrokken overheden en andere partijen. Ze wisselen kennis uit over businessmodellen en productinnovaties en ze werken samen aan het sluiten van kringlopen. Hierin wordt samen opgetrokken om elkaars expertise te benutten en uitdagingen aan te gaan.

De vijf leidende principes van de Nieuwe Utrechtse Stijl

De Nieuwe Utrechtse Stijl staat voor een versnelling van de transitie naar een circulaire toekomst. Om daar te komen dienen de volgende leidende principes¹ als leidraad te worden genomen:

1 De waarde van materialen wordt keer op keer volledig benut
 Materialen en producten moeten hun kwaliteit gedurende en na gebruik zoveel mogelijk behouden. De diverse materialen die in producten zitten moeten zorgvuldig worden behandeld, zodat ze weer een nieuwe toepassing vinden na de levensloop van het product. Dit kunnen we bereiken door in het productontwerp te streven naar waardebehoud van materialen, en modulaire en demontabele producten te fabriceren. Naast het behoud van de kwaliteit ervan, worden materialen en producten ook optimaal benut. In plaats van producten tot eigendom te maken, waarbij ze vaak óf lang op de plank blijven liggen óf snel worden afgedankt, worden producten gedeeld en gebruikt op het moment dat ze nodig zijn. Utrechtse bedrijven en inwoners tonen dus respect voor materialen, en processen worden zo ingericht dat restproducten van de één, waardevolle grondstoffen kunnen zijn voor de ander.

2 Economische activiteiten hebben een positieve impact op mens en milieu
 Economische activiteiten leveren ecologische en sociale meerwaarde op. We teren niet in op ons natuurlijk kapitaal, maar het wordt uitgebouwd en geregenereerd. We hebben respect voor ecologische én sociale grenzen, waardoor 'groei' niet een doel op zich is en waarde in brede zin wordt beschouwd. Zo ontstaat een inclusieve economie die boven sociale ondergrenzen presteert, zonder over ecologische grenzen heen te gaan.

¹ Deze uitgangspunten sluiten aan bij de definitie van het Rijksbrede programma Circulaire Economie: "de circulaire economie is het economisch systeem dat de herbruikbaarheid van producten, materialen en grondstoffen en het behoud van natuurlijke hulpbronnen als uitgangspunt neemt en waarde creatie voor mens, natuur en economie in iedere schakel van het systeem nastreeft"

3

Energie komt uit hernieuwbare bronnen

Vanuit een materieel perspectief is onze planeet een gesloten systeem: wij zullen het moeten doen met de materialen die nu op aarde bestaan. Daarentegen is de aarde vanuit een energieperspectief een open systeem: de zon zorgt ervoor dat er op elk moment een enorme energiefloed onze atmosfeer binnendringt. In plaats van uitputting van fossiele bronnen, zoals nu gangbaar, kunnen we deze energie in alle mogelijke vormen (zonne-, en windenergie, biomassa) ten volle benutten. Daarbij komen nog de hier op aarde aanwezige bronnen, zoals geothermie, getijdestroom en andere vormen van waterkracht. De energietransitie is daarom een integraal onderdeel van de transitie naar een circulaire economie.

4 De schaal van kringlopen is zo klein als kan en zo groot als moet

Grondstoffenstromen kunnen op verschillende schalen gesloten worden: van binnen een specifieke plek tot mondiaal. Wat de 'juiste' schaal is voor het sluiten van stromen, wordt bepaald door verschillende factoren zoals het gewicht van de materialen, de aard en beschikbaarheid van de stroom en de lokale omstandigheden. Bouwmaterialen zullen vanwege de massa en toepassing vooral lokaal ingezet worden, terwijl 'lichte' producten als elektronische apparatuur wellicht op een veel grotere schaal zullen worden gecirculeerd. In de zoektocht naar de beste schaal gaat de voorkeur ernaar uit om zoveel mogelijk lokale oplossingen te ontwikkelen, terwijl een open venster naar hogere schaalniveaus wordt behouden. Kringlopen zijn dus zo klein als kan en zo groot als moet. Op deze manier wordt verspilling voorkomen, de regionale economie versterkt en verbinding tussen productie en consumptie behouden.

5

Producten en andere ontwerpen zijn flexibel, aanpasbaar en modulair

Flexibiliteit, aanpasbaarheid en modulair ontwerp zijn nodig om te kunnen voldoen aan wisselende (materiaal)behoeften voor producten, diensten en verdienmodellen. Dit geldt voor producten maar ook breder voor bijvoorbeeld gebouwen en gebiedsontwikkelingen. Producten worden zoveel mogelijk gemaakt van bio-based materialen. Producten met een lange levens-duur worden modulair ontworpen, zodat onderdelen geheel her te gebruiken zijn. De gebruikte standaarden en platforms zijn open, zodat hergebruik niet merk-afhankelijk is.

In deze leidende principes wordt geen uitspraak gedaan over in hoeverre de circulaire toekomst wordt ingericht via de 'staat', 'markt' of 'gemeenschap'. Wie neemt de hoofdrol in bijvoorbeeld het verbinden van stromen en retourlogistiek? Wie wordt eigenaar van materialen en producten? Organiseren we dit coöperatief, introduceren we marktmechanismen of maken we dit een publieke taak? De antwoorden hierop zijn afhankelijk van politieke voorkeuren, conventies en machtsverhoudingen. Deze worden sterk bovenregionaal bepaald, toch is er in de regio zeker ruimte om hier keuzes in te maken. De voorgaande vragen komen tot uiting in experimenten met nieuwe circulaire waarde- en businessmodellen en vergen een breder maatschappelijk debat. De vijf principes van de Nieuwe Utrechtse Stijl schetsen een duidelijke richting, onafhankelijk van de stellingname hierin.

Hoofdstuk 3

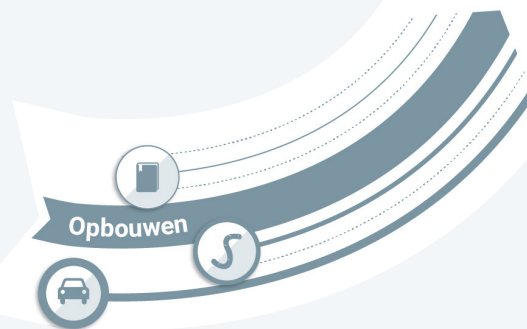
Stappen richting de Nieuwe Utrechtse Stijl

Onze huidige samenleving staat nog ver af van de geschetste circulaire toekomst. Om de benodigde fundamentele verandering te versnellen moet gewerkt worden aan drie transitiepaden:

- **Het ombouwen** en bijsturen van gangbare werkwijzen, paradigma's en kaders.
- **Het opbouwen** van alternatieve initiatieven en perspectieven. Kiemen van verandering stimuleren en verder doen opbloeien.
- **Het afbouwen** van barrières voor een circulaire toekomst, en het afscheid nemen van lineaire praktijken die niet passen in de gewenste toekomst.

Deze sporen geven invulling aan de transitiepaden naar een circulaire regio Utrecht. Door tegelijkertijd stappen te zetten in alle drie deze sporen, ze te verbinden, verbreden en te versterken, ontstaat synergie en daarmee versnelling in de transitie naar een circulaire economie.

Hieronder worden deze drie transitiepaden verder ingevuld. In de tekstboxen zijn enkele Utrechtse initiatieven opgenomen die de huidige dynamiek illustreren, op verschillende schalen en in verschillende fasen van ontwikkeling. Deels zijn deze al gerealiseerd ('operationeel'), deels in ontwikkeling (in 'aanbouw') en deels nog in de ideeën-fase ('op de tekenafel').

Circulaire Regio Utrecht

- Operationeel
- In aanbouw
- Op de tekenafel

Opbouwen

Alternatieve praktijken en visies – die nu nog vaak kleinschalig zijn qua impact – kunnen de basis vormen voor een circulaire toekomst. In de regio Utrecht zijn al vele voorbeelden van initiatieven die de voorziene toekomst nu in de praktijk brengen, zoals i-did, de Stadswormerij, Buurauto en honderden andere. Dit soort initiatieven laten zien hoe de ‘nieuwe normaal’ eruit kan komen te zien en waar het schuurt met de huidige gang van zaken.

Mogelijke stappen die we de komende jaren kunnen zetten, en ontwikkelingen die we voorzien voor een verdere versnelling van deze opbouw zijn:

- De 100-en initiatieven groeien uit tot 1000-en initiatieven. Deze groei wordt gestimuleerd door circulaire start-up incubators en onderzoeksprogramma's voor product- & businessmodelinnovatie. Door nieuwe samenwerkingsverbanden tussen initiatieven wordt er actief geleerd van elkaar in de experimenteerfase. Initiatieven die willen starten kunnen eenvoudiger aan middelen komen door middel van ontwikkelfondsen.
- Financiers krijgen beter begrip van de businessmodellen in een circulaire economie. In initiatieven die willen opschalen en groeien wordt flink geïnvesteerd.
- Lokale hubs stimuleren delen, reparatie en recyclage. Startpunt zijn de huidige Repair Cafés, waar bewoners geholpen worden kapotte apparaten te repareren. Wecycle heeft een uitgebreid netwerk van lokale inzamelpunten en in hun regionale Service Centers wordt e-waste gesorteerd en gedemonteerd. Beide illustreren ook een sterk sociaal component van de circulaire toekomst: de Repair Cafés door het smeden van banden tussen bewoners in de buurt, in de Wecycle Service Centers door gedeeltelijk te werken met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- Er ontstaat interactie tussen innovatieve start-ups en grotere bedrijven, met als doel om zowel innovaties in de grote bedrijven te krijgen als ook om gezamenlijk meer marktaandeel te krijgen. De kopgroep wordt verder uitgebreid door capaciteitsopbouw binnen een brede groep bedrijven.

- Meer en meer organisaties en individuen in de regio tonen leiderschap en komen op voor een circulaire economie. Door samenwerking tussen mensen met zeer verschillende achtergronden krijgen ze het voor elkaar om gezamenlijk een sterke stem te laten horen om de circulaire toekomst te verzekeren. Er worden verregaande keuzes gemaakt richting een circulaire economie die nodig zijn, maar misschien niet altijd door iedereen gewenst zijn..
- Een ambitieus programma zorgt voor coalitievorming rond projectkansen en specifieke uitdagingen. Daarin worden gezamenlijk oplossingen ontwikkeld en grootschalige projecten geïnitieerd om kritieke massa te bewerkstelligen, rond specifieke producttypen zoals mode of interieur.

- Buurauto
- StadsWormerij
- De blik naar buiten

Op de tekentafel

De blik naar buiten

Jacomijn de Vries (Stichting voor Duurzaam Onderwijs O3-Nederland) over hoe onderwijs een sleutel is voor een circulaire toekomst:

“Het onderwijs heeft een sleutelpositie omdat zij de generatie van morgen opleiden. Dit experiment kan het reguliere onderwijs beelden geven hoe je leerlingen opleidt om kritisch te kijken naar hun eigen handelen en het effect van hun handelen op de wereld om hen heen. Als we nu anders gaan opleiden hebben we straks andere burgers die vorm geven aan een circulaire toekomst. Burgers die afwegingen maken in het kader van de balans tussen sociale, ecologische en economische belangen.”

In het experiment ‘De blik naar buiten’ worden leerlingen uit het voortgezet onderwijs opgeleid tot kritische wereldburgers. Ze krijgen onderwijs in het kader van duurzame ontwikkeling en leren de competenties die hier bij passen. Gemeenschappelijke maatschappelijke verantwoordelijkheid is hierin een uitgangspunt. Daarom werken we in een community/gemeenschap van bedrijven, instellingen en onderwijs. Leerlingen leren in verbinding met de buitenwereld en binnen en buiten de school. Zo wordt het onderwijs betekenisvol en contextrijk.

In aanbouw

StadsWormerij

In de StadsWormerij van Amersfoort worden voedselresten omgezet in vermicompost, die door de gemeenschap gebruikt wordt en functioneert als een bodemverbeteraar. Door middel van dit initiatief wordt gewerkt aan het sluiten van lokale biologische kringlopen.

Edgar van Groningen (StadsWormerij) over wat nodig is om meer navolging te krijgen – zodat veel meer initiatieven ontstaan die biologische kringlopen lokaal sluiten:

“Lokale initiatieven zoals de StadsWormerij maken duidelijk wat een circulaire economie kan inhouden en zorgen voor binding met de lokale gemeenschap. Commitment op lokale schaal is essentieel om een groot begrip als Circulaire Economie tastbaar en beleefbaar te maken. Ik pleit ervoor dat we binnen de context van De Nieuwe Utrechtse Stijl de komende jaren gericht transitie-experimenten helpen groeien en bloeien en daarmee laten zien hoe we de circulaire economie praktisch inhoud geven én leren over barrières die doorbroken moeten worden.”

Operationeel

Buurauto

Bas Verdoorn (Buurauto) over hoe we met deelmodellen de materialenbehoefte van regio Utrecht drastisch naar beneden kunnen brengen en hoe deelmodellen verder tot bloei kunnen komen in regio Utrecht.

“Er zijn minder auto’s nodig als je deze deelt – voor elke deelauto kun je (afhankelijk van het onderzoek) tussen de 7 en 11 auto’s ‘van de weg’ halen. Ook hebben elektrische (deel)auto’s hebben veel minder bewegende delen waardoor er veel minder slijtage ontstaat en er dus ook veel minder onderhoud nodig is en de auto’s bovendien langer mee gaan.

Deelauto’s en deelmodellen kunnen verder tot bloei komen in Utrecht als de deelplatforms nog beter gaan samenwerken, bijvoorbeeld door middel van een API voor de verschillende apps. Daarnaast moet wet- en regelgeving aangepast worden op elektrisch autodelen. Tot slot kan betere informatievoorziening vanuit de overheid helpen om mensen sneller en beter bewust te maken van de urgentie om elektrisch te gaan autodelen en van de voordelen die dat uiteindelijk oplevert.”

Regio Utrecht is koploper in het gebruik van deelauto’s. Buurauto is één van de aanbieders: een deelplatform voor elektrische deelauto’s, gevestigd in Amersfoort en actief in heel Nederland. Het initiatief combineert een circulaire businessmodel met een sociale component en maakt elektrisch rijden voor particulieren makkelijker.

Ombouwen

Onze samenleving is nu nog dominant lineair, en dat wordt dagelijks verder versterkt door hoe we de menskracht, innovatievermogen, investeringscapaciteit en beleidskeuzes binnen 'business as usual' inzetten. 'Ombouwen' gaat erom dit alles om te buigen en de energie te richten op een circulaire toekomst.

Illustratieve stappen om de komende jaren de dominante gang van zaken bij te sturen zijn:

- (Semi-)publieke organisaties zetten opdrachten uit met verregaande eisen betreft circulariteit, voeren een circulair inkoopbeleid uit, en werken samen aan vraagformulering om massa te maken voor circulaire diensten en producten.
- Grondstoffenregisseurs worden in eerste instantie door overheden aangesteld, verantwoordelijk voor het verknopen van reststromen waar dit maatschappelijke en economische impact oplevert. Dit betreft bijv. stromen van industriële processen, van landbouw, van kantoor- en consumptiegoederen en uit de bouw. Door middel van analyse maken zij (rest)stromen toegankelijk en begrijpelijk voor de lokale partijen. Ze identificeren kansen en vormen daaromheen coalities.
- Alternatieve munten helpen om de geldstromen in de regio te houden. Hiermee dragen consumenten en bedrijven bij aan het ondersteunen van de lokale productie en reparatiediensten. De Utrechtse Euro is een voorbeeld van een alternatieve munt die gericht ingezet kan worden om materialen en producten regionaal in de kringloop te houden en hergebruik en reparatie van producten te bevorderen.
- Succesvolle campagnes gaan voedselverspilling tegen en vergroten het respect voor, en bewustwording over grondstoffen.
- Scholing zorgt voor snelle verspreiding van het circulair perspectief en bijbehorende vaardigheden. Essentieel daarbij zijn de inbedding van circulair denken in het curriculum van scholen en het aanbod van arbeidstraining en omscholing voor werknemers; en verder het koppelen van leerlingen aan 'circulaire' stage plekken in het bedrijfsleven.

 Convenant Circulair Inkopen Utrecht

 Hoogwaardige verwerking biomassa

 Circulaire Office

 Samen Versnellen

 De Utrechtse Euro

 Furniture As A Service (FAAS)

- Circulaire ambities werken door binnen alle domeinen van overheden (bijv. landbouw, natuur, wegebouw) en afdelingen binnen bedrijven (voorbij de MVO-managers). Hierbij helpt het dat de 'Staat van Utrecht' vanuit een breed welvaartsbegrip wordt beschreven, waarin sociale en ecologische kosten en baten worden meegenomen. De Staat van Utrecht helpt zo om de maatschappelijke opgaven betreft de circulaire economie scherp te duiden en te monitoren.
- Gemeenten worden niet langer afgerekend op kilo's hergebruik, maar op zo hoogwaardig mogelijk gebruik en langere levensduur van producten. Ze investeren in materialendepots en reparatieservices voor consumentengoederen, als basisdienstverlening.
- Binnen organisaties ontstaat een omslag. Organisaties ontwikkelen strategieën om circulair te worden, en hun werknemers worden hiervoor opgeleid en hierop aangestuurd.

In aanbouw

CircularOffice

Angelique Erkenbosch (CircularOffice) over wat er moet veranderen zodat elk kantoor circulair wordt:

- 1 Bewustwording & Gedragsverandering bij management & medewerkers*
- 2 Een integrale aanpak; circulariteit borg je door inkoop, gebruik en end of use aan elkaar te verbinden. Je wordt niet alleen circulair vanuit de afvalbak!*
- 3 Innovatie op gebied van recycling, zodat de economische business case ook haalbaar wordt."*

CircularOffice is een initiatief gericht om kantoren op facilitair gebied zo circulair mogelijk te maken. Er wordt gewerkt aan een ketensamenwerking op het gebied van catering, schoonmaak, afvallogistiek en –verwerking.

In aanbouw

Hoogwaardige verwerking van biomassa

Bermgrassen zijn goed hoogwaardig inzetbaar voor het maken van biobased isolatiematerialen. Door een samenwerking tussen opdrachtgevers, leveranciers en producenten moeten regionale grasketens optimaal benut worden.

Josja Veraart (NMU) over wat we écht anders moeten gaan doen om regionale grasketens te sluiten:

"Ten eerste moeten we door middel van inkoop het gebruik van biobased isolatiematerialen stimuleren. Daarnaast is het belangrijk inzicht te creëren in de juiste kwalificaties en de meerwaarde van het product, ten opzichte van reguliere, niet biobased producten. Tot slot moeten we kennis delen over het bestaan en de voordelen van biobased isolatiematerialen met de mensen die de keuzes maken, zoals ontwikkelaars, bouwers, opdrachtgevers en particulieren."

Op de tekentafel

Furniture As A Service (FAAS)

Rick Veenendaal over wat er moet veranderen zodat elk kantoor circulair wordt:

“De beschikbaarheid van producten conform de circulaire principes en een set met de juiste afspraken om daadwerkelijk het kantoor circulair te laten zijn.”

Aanvullend op het initiatief van Circular Office kan gedacht worden aan het betrekken van ‘hard facilities’, zoals ICT, meubelen en wanden om kantoren nóg meer circulair te maken. Op het gebied van deelmodellen voor kantoormeubelen is het bedrijf Gispen actief.

In aanbouw

De Utrechtse Euro

De Utrechtse Euro is een circulair betaalmiddel voor met name bedrijven om de lokale economie te ondersteunen. Door de circulatie in de regio te bevorderen wordt er meer omzet gegenereerd bij lokale bedrijven, bij gelijk blijvende input van grondstoffen en energie van buiten.

Inmiddels gebruiken meer dan 120 bedrijven en 110 consumenten deze lokale munt. De deelnemers zijn veelal starters, innovatieve bedrijfjes en het netwerk van duurzame landbouw en voeding.

Henk van Arkel (De Utrechtse Euro) over hoe kunnen lokale valuta een circulaire economie kunnen versnellen:

“De circulaire economie versterkt de lokale economie, waarbij geen extra grondstoffen of energie van buiten die economie toegevoegd wordt. Zo raakt het bedrijfsleven gewend aan circulair gebruik van grondstoffen en energie. Daarboven is het een rentevrij betaalmiddel, waardoor de structurele stress om waarden te creëren om renteschulden mee te compenseren verdwijnt. De impact is groter dan alleen binnen het netwerk, want het aanbod van rentevrij ruilmiddel drukt uiteindelijk de marktrente.”

Operationeel

Convenant Circulair Inkopen Utrecht

Maarten Rauws (Provincie Utrecht) over hoe dit initiatief bijdraagt aan een veel groter marktaandeel voor circulaire producten en diensten:

“Door als ‘(al dan niet launching) customer’ op te treden creëren de decentrale overheden een vraag naar volgens circulaire principes geproduceerde of geleverde goederen en diensten. Hiermee geven zij een belangrijke impuls voor circulaire innovatie onder ondernemers en leveren een actieve bijdrage aan een duurzamere samenleving.”

Overheden in deze regio besteden jaarlijks meer dan een miljard aan inkoop van infrastructurele- en/of bouwwerken. Door gezamenlijk op te trekken kunnen zij een sleutelrol vervullen in het zetten van de nieuwe standaard in de regio als het gaat om het stellen van circulaire eisen en wensen bij de aanbestedingen. Samen met de gemeenten Utrecht, Woerden en Amersfoort heeft de Provincie Utrecht op 7 maart 2014 de overeenkomst ‘Circulair Inkopen Utrecht – Op weg naar een duurzame markttransformatie’ gesloten waarin deze overheden zich committeren om in 2020 minimaal 10% van het totale inkoopbudget van iedere organisatie in te zetten voor circulaire inkoop.

In aanbouw

Samen Versnellen

Cirkelstad is een platform voor koplopers die werk maken van steden zonder afval, zonder uitval. Tien grote regionale opdrachtgevers hebben zich vervolgens verenigd in een circulair opdrachtgeverscollectief ‘Samen Versnellen’, zodat zij efficiënter kunnen zijn in hun zoektocht naar hun eigen rol als opdrachtgever. Ook zodat dat zij effectiever met de markt kunnen optrekken, omdat ook de markt weet dat circulariteit de nieuwe norm gaat zijn.

Rutger Buch (Cirkelstad) over hoe dit initiatief de bouwsector / praktijk van bouwen moet gaan beïnvloeden:

“Het opdrachtgeverscollectief maakt werk van de inhoud (wat is circulair bouwen en hoe past de rol van opdrachtgever daarbinnen) en heeft een marktprikkel. Zij besteden namelijk projecten aan waardoor de opgedane kennis ook daadwerkelijk in de praktijk toegepast wordt.”

Afbouwen

Om de verdere opkomst van de circulaire economie niet in de weg te staan moeten we ook afscheid nemen van praktijken die sterk lineair zijn. Dit gaat om zowel fysieke (infra)structuren als afvalverbrandingsinstallaties en gasleidingen, als om wet- en regelgeving, en fiscale structuren.

De volgende stappen kunnen de komende jaren bijdragen aan het afbreken van 'lineaire muren':

- Utrechtse overheden en innovatieve (groepen van) bedrijven trekken samen op in hun lobby voor randvoorwaarden die een circulaire economie stimuleren, zowel bij het Rijk (bijv. voor het verlagen van BTW op reparatie van producten / deelproducten; het aanpassen van afvalwetgeving en het uitbreiden van statiegeld) als naar de EU (bijv. zodat alle producten geschikt zijn voor demontage).
- Al het Provinciale en gemeentelijke beleid draagt bij aan de circulaire toekomst door toepassing van de vijf leidende principes. Beleid dat verspilling bevordert en circulaire economie in de weg staat wordt heroverwogen en waar mogelijk geschrapt.
- Publieke en semi-publieke organisaties nemen expliciet afstand van apert niet-circulaire ontwikkelingen, zowel financieel, institutioneel als publicitair.
- In alle (semi)publieke gebouwen worden wegwerplasticvrije, en toxic-vrije zones ingevoerd.
- 'Restwarmte' uit afvalverbranding en van fossiele industrie wordt niet meer gezien als duurzame energie.
- Verspilling en 'externe effecten' worden sterker beprijsd, door een lobby op te zetten naar hogere overheden en het zoveel mogelijk toepassen van sterke beprijzing op lokaal niveau. Gemeentebelastingen op (rest)afval kunnen bijvoorbeeld worden verhoogd, waardoor het beperken van afval wordt gestimuleerd.

Op Plastic Dieet

Voedselverspilling is verleden tijd Een

E-wasteloze toekomst

In aanbouw

Voedselverspilling is verleden tijd

Selma Seddik (Instock) over hoe we zorgen we dat voedselverspilling in Utrecht verleden tijd is:

1. *Laat alle telers en producenten communiceren over hun surplus en imperfect voedsel. Met Instock zetten we nu een marktplaats 2.0 op waarop telers en producenten hun producten kunnen zetten.*
2. *De horeca- en cateringsector is bij uitstek geschikt om met reststromen te werken omdat ze flexibeler zijn dan producenten en grootschaliger dan consumenten.*
3. *Consumenten thuis verspillen samen nog steeds het meeste, voor gedragsverandering is eerst bewustzijn nodig over het probleem en daarna goeie tools en tips om verspilling te verminderen."*

Om voedselverspilling te voorkomen moeten (inter)nationale wetten worden aangepast. Supermarkten kunnen bijvoorbeeld worden verplicht eten vrij te geven wat nog geschikt is voor consumptie. Dit belandt door huidige regels, bijvoorbeeld t.a.v. de houdbaarheidsdatum nu nog in de prullenbak. Op regionaal niveau kan men aansluiten bij de lobby tegen de THT in Brussel. Daarnaast hebben steeds meer initiatieven zoals 'Too good to go' een oplossing voor supermarkten bedacht om te zorgen dat overtollig voedsel wordt opgehaald door klanten nog precies voordat die THT datum verstrijkt.

In aanbouw

Op Plastic Dieet

Met hun activiteiten, projecten en middelen zetten Nicky en Jessie zero waste op de kaart. De vraag 'hoe kunnen we onnodige plastics vermijden' staat hierbij centraal. Want: om tot een circulaire economie te komen heb je kwalitatieve stromen nodig.

Jessie Kroon (Het Zero Waste Project) over hoe mensen nú kunnen stoppen met overbodige plasticverspilling:

"Lees ons boek Het Zero Waste Project boordevol tips en inspiratie. Begin met je wegwerpproducten en ga op Plasticdieet. Single use items zijn 50% van de vervuiling in het milieu dus als we die kunnen uitfaseren komen we al een heel eind!"

Op de tekentafel

Een E-wasteloze toekomst

Timmy de Vos (De E-waste Race) over: Wat is 'the next level?' – wat moet er worden afgebroken voor een E-waste loze toekomst?

“Lineaire businessmodellen die nu gebaseerd zijn op het onttrekken van schaarse grondstoffen, zoveel mogelijk willen verkopen en het afwentelen van negatieve gevolgen op sociaal en ecologisch vlak moeten worden afgebroken. Ook moeten we structuren afbreken die in de weg staan om producenten verantwoordelijk te maken van grondstoffen en producten, zodat het economisch voordelig is om deze zo lang mogelijk in de kringloop te houden. Hiervoor is een eerlijkere beprijzing nodig die deze negatieve gevolgen door rekent in de prijs van producten. Structuren die product as a service, reparatie, hergebruik en recycling in de weg staan moeten worden afgebroken.”

Om tot een E-wasteloze toekomst te komen is verregaande verandering nodig. E-waste is op dit moment de sterkst groeiende afvalstroom. De 'E-waste Race' werkt aan bewustwording over de gevolgen van e-waste bij kinderen en hun ouders door een wedstrijd tussen scholen te organiseren voor het inzamelen van elektronisch afval.

De E-waste Race maakt het makkelijk voor bewoners om zelf bij te dragen door oude apparaten online aan te bieden worden ze opgehaald door de scholieren. Zo draag je zelf bij aan het terugbrengen van materialen in de kringloop door oude apparaten in te leveren.

Bouwen aan de circulaire toekomst

Om de omslag naar een circulaire maatschappij te maken moet nog veel gebeuren. We hoeven hierbij niet lijdzaam af te wachten tot er iets verandert in de mondiale productieketens. Duidelijk is dat Utrechtse bewoners, bedrijven, overheden en andere organisaties ook op regionaal niveau sterk kunnen bijdragen aan deze transitie. Door anders in te kopen, nieuwe producten te ontwikkelen, reststromen te benutten, gewoontes te doorbreken of te lobbyen voor scherpe regelgeving – om maar een paar manieren te noemen.

Nu al zien we veel kansen om de bestaande vernieuwingsdynamiek in de regio Utrecht te versterken. Ons doel is echter niet om de honderden stappen uit te stippelen die moeten worden gezet. Wél willen we laten zien dat er al heel veel mogelijk is. De gepresenteerde toekomstbeelden en transitiepaden nodigen uit om in beweging te komen en het circulair denken zelf toe te passen in eigen praktijk.

Net als de kunstenaars van De Stijl moeten we met vallen en opstaan een nieuwe manier van denken en doen verder ontwikkelen. Daarmee laten we ook zien dat wat we nu normaal vinden, eigenlijk absurd is en dat het de hoogste tijd is het roer om te gooien.

Onze heldere boodschap is dat we voorbij het vrijblijvende moeten gaan. Om tot een 'nieuwe normaal' te komen moeten scherpe keuzes gemaakt worden op het gebied van de ombouw en afbouw van de lineaire economie, en de opbouw van de circulaire economie.

De Nieuwe Utrechtse Stijl slaat niet alleen op de nieuwe invulling van de economie, maar ook op het proces om daaraan te werken. Waarin ambitieuze samenwerkingen tussen burgers, bedrijven, overheden en andere organisaties ontstaan. Dit vergt juridische, financiële en mentale ruimte. Op regionaal niveau kunnen overheden de vernieuwing verder aanjagen door deze ruimte te bieden, energie te bundelen, leren te bevorderen, partijen uit te dagen en het vernieuwingsnetwerk te verbreden.

Het is tijd dat iedereen in de regio zich de vraag stelt: houd ik een ongezonde economie in stand of word ik onderdeel van deze transitie? Voor ieder is volop kans om zich aan te sluiten bij de groeiende beweging naar een circulaire toekomst!

Dit traject werd begeleid door: DRIFT, Erasmus Universiteit Rotterdam

Chris Roorda *DRIFT*

Charlie Spork *DRIFT*

Sem Oxenaar *DRIFT*

Sabine de Graaff *Provincie Utrecht / DRIFT*

In samenwerking met Provincie Utrecht (opdrachtgever) en Alliantie Cirkelregio

Martien Dijkstra *Provincie Utrecht*

Florien Scager *Provincie Utrecht*

Sandra Koolsbergen *Provincie Utrecht*

Maarten Rauws *Provincie Utrecht*

Irene ten Dam *Economic Board Utrecht*

Publicatie *december 2018*

Grafisch ontwerp, infographics en illustraties

Kate Snow Design